

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

ХАНІН СЕМЕН ГРИГОРОВИЧ

УДК 332.14:330.322.2:338

**ЕНДОГЕННІ ЧИННИКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ
УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Чернігів – 2020

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая».

**Науковий
консультант:**

доктор економічних наук, доцент
Тульчинський Ростислав Володимирович,
ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний
університет імені академіка Юрія Бугая»,
завідувач кафедри менеджменту та публічного
адміністрування.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Кичко Ірина Іванівна,
професор кафедри управління персоналом та
економіки праці Національного університету
«Чернігівська політехніка»;

кандидат економічних наук
Хомик Олександра Дмитрівна,
директор Департаменту економічного розвитку
Чернігівської обласної державної адміністрації.

Захист відбудеться «16» жовтня 2020 р. о 14:30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 79.051.01 у Національному університеті «Чернігівська політехніка» за адресою: 14035, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95, ауд. І-224.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного університету «Чернігівська політехніка» за адресою: 14035, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95.

Автореферат розісланий «15» вересня 2020 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Соломаха

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасні глобалізаційні виклики та трансформаційні особливості суспільного розвитку актуалізують необхідність модернізації продуктивних сил регіонів, оскільки саме просторовий аспект під впливом процесів децентралізації є домінуючим у досягненні цілей сталого розвитку. Сучасний стан розвитку регіонів України вимагає докладання зусиль щодо подолання асиметричності розвитку регіонів, підвищення якості життя населення, досягнення мети сталості та забезпечення економічної безпеки. Ці та інші причини зумовлюють необхідність модернізації економіки регіонів у напрямі підвищення конкурентоспроможності господарських систем через активізацію інноваційної діяльності, підвищення інвестиційної привабливості регіонів, задіяння людського потенціалу, формування системи мотиваційних механізмів з боку місцевих органів влади щодо прискорення розвитку територій за рахунок ендегенних чинників.

Теоретико-методичні та прикладні аспекти питань модернізації регіональної економіки досліджено у працях таких учених-економістів, як Д. Андерсен, Ж. Будвіль, А. Вебер, М. Гуннарсон, У. Ізард, Р. Каманьї, М. Кітгінг, С. Келроу, Е. Куннінгем, О. Кревуазьє, Дж. Луфлін, А. Макмастер, Е. Маркузен, Д. Мілль, Ф. Перру, А. Пробст, Л. С. Рамірес, Дені де Ружмон, Ф. Содербаум, М. Сторпер, А. Скот, С. Тарроу, П. Юкарайнен та багато інших.

Значний доробок у вирішенні цих проблем внесли вітчизняні науковці: В. М. Бондаренко, М. П. Бутко, С. Й. Вовканич, В. М. Геєць, О. І. Гонга, Б. М. Данилишин, М. І. Долішній, С. І. Дорогунцов, І. І. Кичко, Т. В. Пепа, І. З. Сторонянська, С. О. Тульчинська, Р. В. Тульчинський, О. Д. Хомик, В. Ю. Худолей, М. Г. Чумаченко, С. М. Шкарлет, С. Л. Шульц та інші.

Віддаючи належне науковому доробку вітчизняних і закордонних дослідників, попри значну кількість ґрунтовних досліджень із зазначеної проблеми, питання щодо модернізаційних імперативів розвитку регіональної економіки через активізацію задіяння ендегенних чинників в умовах децентралізації владних повноважень та євроінтеграційного спрямування економічного розвитку залишаються недостатньо розкритими та потребують подальшого удосконалення теоретико-методичних та прикладних аспектів. Це обумовило вибір теми, визначення мети, завдань та структури дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний автором напрям дослідження, пов'язаний із проблемами науково-дослідних робіт, що виконувалися: у ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая», а саме з темами: «Підвищення ефективності структури економічних систем на різних рівнях функціонування» (ДР № 0118U001589), де автором запропоновано модель економічної безпеки в системі сталого ендегенного зростання регіонів України в сучасних умовах, що забезпечує проведення дієвої політики модернізації економіки регіонів з урахуванням ендегенних чинників розвитку та дає змогу вчасно реагувати на різні геополітичні зміни, забезпечувати інклюзивність сталого розвитку регіонів, максимально використовувати наявний економічний потенціал

регіону; «Модернізаційні детермінанти трансформації суспільно-територіальних систем України в умовах посилення процесів євроінтеграції» (ДР № 0118U001588), у межах виконання якої дисертантом визначено завдання модернізації економіки регіонів щодо: інноваційного, соціального, економічного, інклюзивного, екологічного розвитку економіки регіонів та активізації задіяння ендогенних ресурсів регіонів у напрямі парадигми сталого розвитку (акт впровадження № 20/00026-а від 22.01.2020 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є формування теоретико-методичних засад та розроблення практичних рекомендацій щодо задіяння ендогенних чинників модернізації економіки регіонів.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність виокремлення та вирішення таких завдань:

- узагальнити теоретичні підходи щодо розвитку продуктивних сил та впливу на ці процеси ендогенних факторів;
- розширити понятійно-категоріальний апарат теорії регіонального розвитку щодо активізації впливу ендогенних чинників на модернізацію економіки регіонів;
- проаналізувати діючі методичні підходи до оцінювання ендогенних чинників на стан розвитку регіональної економіки;
- окреслити концептуалізацію взаємозв'язку модернізації економіки регіонів, економічної безпеки регіональних господарських систем із процесами сталого розвитку;
- обґрунтувати концептуальні науково-методичні засади активізації задіяння ендогенних чинників модернізації економіки регіонів;
- виявити параметричні характеристики стану активності функціонування регіональних господарських систем;
- сформувати мотиваційну стратегію прискореного становлення новітніх форм територіальної організації регіональної економіки;
- обґрунтувати напрями задіяння внутрішніх інноваційно-інвестиційних ресурсів регіону в розвиток продуктивних сил на засадах сталості;
- детермінувати напрями становлення моделі економічної безпеки в системі сталого ендогенного зростання регіонів України.

Об'єкт дослідження – процеси оцінки впливу ендогенних чинників на модернізацію економіки регіонів у сучасних умовах.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та прикладні аспекти впливу ендогенних чинників на якісно новий розвиток регіональної економіки.

Методи дослідження. Методологічну базу дисертаційної роботи становлять фундаментальні положення теорії розвитку продуктивних сил і регіональної економіки, загальнонаукові прийоми досліджень і спеціальні методи наукового пізнання. Зокрема, у дослідженні використано: історико-логічний підхід (у процесі виявлення еволюції теоретичних засад розвитку продуктивних сил та впливу на ці процеси ендогенних чинників); метод аналізу та синтезу (для виокремлення впливу ендогенних чинників на розвиток економіки регіонів та зіставлення особливостей економічних процесів у регіонах; монографічний метод та метод узагальнень (для зіставлення

особливостей впливу ендегенних чинників на стан економіки регіонів та обґрунтування практичних рекомендацій щодо модернізації економіки регіонів, систематизації методичних підходів щодо оцінювання економічного розвитку регіонів та впливу ендегенних чинників на нього; діалектичний метод (для виявлення суперечностей та встановлення взаємозв'язків між суб'єктами регіональної економічної системи, модернізацією економіки регіонів та економічною безпекою); економічного аналізу, моделювання та статистичний метод (для оцінювання та формування прогностичних оцінок впливу ендегенних чинників на стан економіки регіонів, виявлення найбільш впливових чинників економічного розвитку регіонів методом матричної гри); метод формалізації та абстрагування (для обґрунтування концептуальних положень модернізаційних імперативів розвитку на засадах сталості через використання ендегенних чинників в умовах інституціональних змін); системний, ресурсно-функціональний і синергетичний підходи (для дослідження різних за своєю природою та суттю процесів, суб'єктів, сфер щодо модернізації економіки регіонів завдяки активізації задіяння ендегенних чинників в умовах інституціональних змін).

Інформаційною базою дослідження є Конституція України, закони, укази Президента України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, аналітичні матеріали Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Міністерства розвитку громад та територій України, матеріали Державної служби статистики України, дослідження вітчизняних та закордонних науковців, звіти органів державної та регіональної влади, офіційні результати секторальних обстежень, інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в обґрунтуванні та розробці теоретичних та науково-методичних положень практичних рекомендацій щодо впливу ендегенних чинників на модернізацію економіки регіонів України. Найсуттєвішими теоретико-методичними результатами, які характеризують наукову новизну дослідження та особистий внесок дисертанта, є:

вперше:

- обґрунтовано концептуальні положення щодо модернізації економіки регіонів, що ґрунтуються на системі загальноекономічних та специфічних принципів і спрямовані на забезпечення підвищення якості соціальної сфери та ефективності економіки регіонів із дотриманням вимог її безпековості за рахунок активізації залучення ендегенних чинників сталого розвитку;

удосконалено:

- компонентну структуру завдань модернізації економіки регіонів, яка, на відміну від існуючих, ґрунтується на парадигмі сталого розвитку, що спрямовується на стійке та інклюзивне зростання та побудовано щодо: інноваційного, соціального, економічного, екологічного розвитку економіки регіонів через задіяння ендегенних чинників регіонального розвитку;

- теоретико-методичні положення щодо критеріїв модернізації економіки регіонів, що, на відміну від наявних, обґрунтовані за використанням системного, ресурсно-функціонального та синергійного підходів та включають:

урахування фактору невизначеності економічного розвитку; необхідності перманентного залучення інвестиційних ресурсів у інноваційний розвиток; багатополярність при дотриманні суб'єктності інтересів регіонів; цифрову трансформацію; урахування циклічності розвитку економіки регіонів; доцільність імплементації та композиції стратегічних інтересів;

- кваліметричний підхід щодо визначення найбільш впливових ендегенних чинників економічного розвитку регіонів, що, на відміну від наявних, передбачає використання методу матричної гри, де використовуються найбільш впливові показники шести виокремлених підсистем, що мають найбільш позитивний вплив на комплексний інтегральний індекс системи економічної модернізації;

- стратегічні напрями активізації ендегенних чинників якісного нового розвитку економіки регіонів, що, на відміну від існуючих, передбачають використання мотиваційної стратегії прискореного становлення новітніх форм територіальної організації регіональної економіки, яка ґрунтується на підвищенні мотивації щодо активізації інноваційної діяльності за рахунок формування інфраструктури та стимулювання суб'єктів регіону до саморозвитку, диверсифікації та розширенні сфер економічної активності, пошуку нових рішень і задіянні нерозкритого потенціалу регіонального розвитку;

- методичні засади забезпечення економічної безпеки регіонів, що, на відміну від існуючої практики, передбачають спрямування імпортозаміщення, активізацію залучення інвестиційних ресурсів для здійснення модернізації економіки регіонів, зокрема завдяки державно-приватному партнерству, розвиток інноваційної інфраструктури, логістичних платформ, малого бізнесу, стартап компаній та інформаційну трансформацію;

набули подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат теорії розвитку продуктивних сил і регіональної економіки шляхом авторського визначення сутнісного змісту таких понять, як «модернізація економіки регіонів»; «ендегенні чинники»; «економічна безпека регіону»;

- методичний підхід щодо оцінювання впливу ендегенних чинників на стан розвитку економіки регіонів, який базується на встановленні показників оцінювання та їх групування за використанням методу експертних оцінок Т. Сааті у вигляді матриці порівнянь;

- прогнозування економічного розвитку регіонів, що передбачає використання методу згладжування даних за методом Гаусса та дає можливість урахувати вплив активізації дії ендегенних чинників на сталий розвиток регіонів.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що теоретичні й методичні положення дисертаційної роботи доведені до рівня конкретних пропозицій та методичних рекомендацій щодо активізації залучення ендегенних чинників модернізації економіки регіонів на засадах сталості.

Одержані результати впроваджено в діяльності: Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України в роботі Департаменту регуляторної політики та підприємництва пропозиції щодо інтенсифікації виробничої активності малого і середнього підприємництва (довідка № 17/5-20 від 26.02.2020 р.); Міністерства цифрової трансформації України при формуванні проекту Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року, де використано результати дослідження, враховано аргументи залежності

ендогенних чинників модернізації економіки під час розвитку цифрової інфраструктури регіонів України, а також обґрунтування, що розвиток цифрової інфраструктури регіонів як ендогенний чинник модернізаційних засад регіонів України сприятиме підвищенню рівня якості життя населення та економічної безпеки регіонів шляхом забезпечення більшої ефективності суспільно-виробничих процесів в умовах сталого розвитку регіонів (довідка № 1/10/3-3315 від 20.05.2020 р.); Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку Національної академії наук України – пропозиції щодо модернізації економіки регіонів у сучасних умовах для забезпечення підвищення якості соціальної сфери та ефективності економіки регіонів із дотриманням вимог до їх економічної безпеки за рахунок активізації залучення ендогенних чинників та сталого розвитку дало змогу визначити завдання модернізації економіки регіонів щодо: інноваційного, соціального, економічного, інклюзивного, екологічного розвитку економіки регіонів (довідка № 05/40 від 10.02.2020 р.).

Результати дослідження використовуються при підготовці навчальних програм, курсів, методичних розробок для здобувачів вищої освіти у ПВНЗ «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая» при викладанні дисциплін «Державне та регіональне управління», «Розвиток продуктивних сил та регіональна економіка», «Стратегічне управління», «Публічне адміністрування» для студентів освітніх ступенів «бакалавр» та «магістр» галузі знань 07 «Управління і адміністрування» – акт впровадження № 02/00027 від 22.02.2020 р.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати наукового дослідження доповідались автором і були схвалені на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Сучасні проблеми економіки» (м. Київ, 2015 р., 2016 р.); «Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки» (м. Київ, 2016 р., 2017 р., 2018 р., 2019 р.); «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами» (м. Київ, 2017 р., 2019 р.); «Проблеми розвитку потенціалу підприємства в глобальних економічних умовах» (м. Київ, 2017 р.); «Сучасні проблеми глобальних процесів у світовій економіці» (м. Київ, 2018 р.); «Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів та права» (м. Полтава, 2020 р.); «Сучасні наукові погляди на модернізацію, інноваційні технології та фінансові процеси» (м. Київ, 2020 р.); «Modern approaches to the introduction of science into practice» (США, Сан-Франциско, 2020 р.); «Теоретичні та практичні аспекти антикризового регулювання економіки» (м. Одеса, 2020 р.).

Публікації. Основні положення і висновки опубліковано у 29 наукових працях загальним обсягом 8,05 друк. арк. (особисто автору належить 6,67 друк. арк.), серед них 12 фахових статей (з них 11 статей – у фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз), 3 статті – у наукових виданнях інших держав; 14 – публікацій у матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст роботи викладено на 230 сторінках комп'ютерного тексту. Робота містить 28 таблиць (з них 5 повністю займають площу сторінки), 47 рисунків, список використаних джерел із 193 найменувань на 19 сторінках, 7 додатків на 53 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, визначено методологічну базу, розкрито наукову новизну, відображено практичне значення одержаних результатів та апробацію отриманих результатів.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні засади ендегенного розвитку регіональної економіки на засадах сталості» – здійснено науковий дискурс наукової думки щодо еволюції теоретичних засад розвитку продуктивних сил та впливу на ці процеси ендегенних факторів; виокремлена концептуалізація взаємозв'язку економічної безпеки регіональних господарських систем з процесами сталого розвитку.

Проведене дослідження дало можливість визначити, що відбувалися зміни в науковій думці та в напрямі наукового пошуку. Акцентується увага на значенні та можливостях ендегенних чинників модернізації економіки регіонів.

На думку дисертанта, модернізація економіки регіонів сприяє адаптації та гнучкості до пристосування швидкозмінних процесів і явищ (рис. 1).

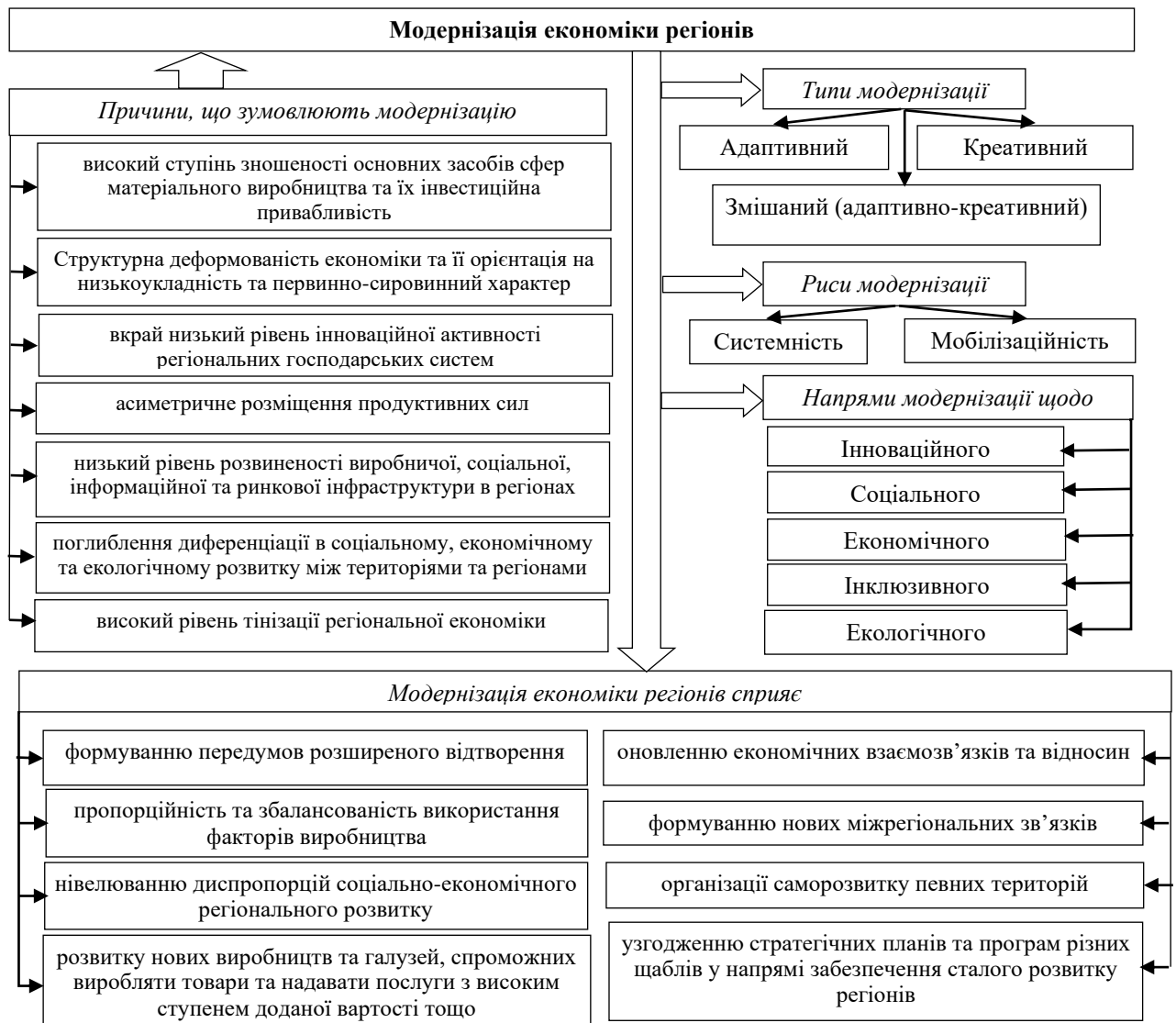

Рис. 1. Причини, різновиди та напрями спрямування модернізації економіки регіонів

Джерело: побудовано автором.

У межах дисертаційного дослідження дано авторське тлумачення сутності поняття «модернізація економіки регіонів» – як багатовимірного явища, що охоплює всі сфери життєдіяльності, передбачає якісно нові зміни стратегічного характеру для підвищення якості життя, а також рівня конкурентоспроможності регіонів за умов забезпечення ефективного використання наявних ресурсів та залучення ендегенних чинників розвитку.

Доведено, що спрямування зусиль щодо модернізації економіки регіонів завдяки активізації ендегенних чинників повинно відбуватися з парадигмою сталого розвитку в напрямі креативного, сталого та інклюзивного зростання з дотриманням вимог забезпечення економічної безпеки регіональних просторових господарських систем (рис. 2).

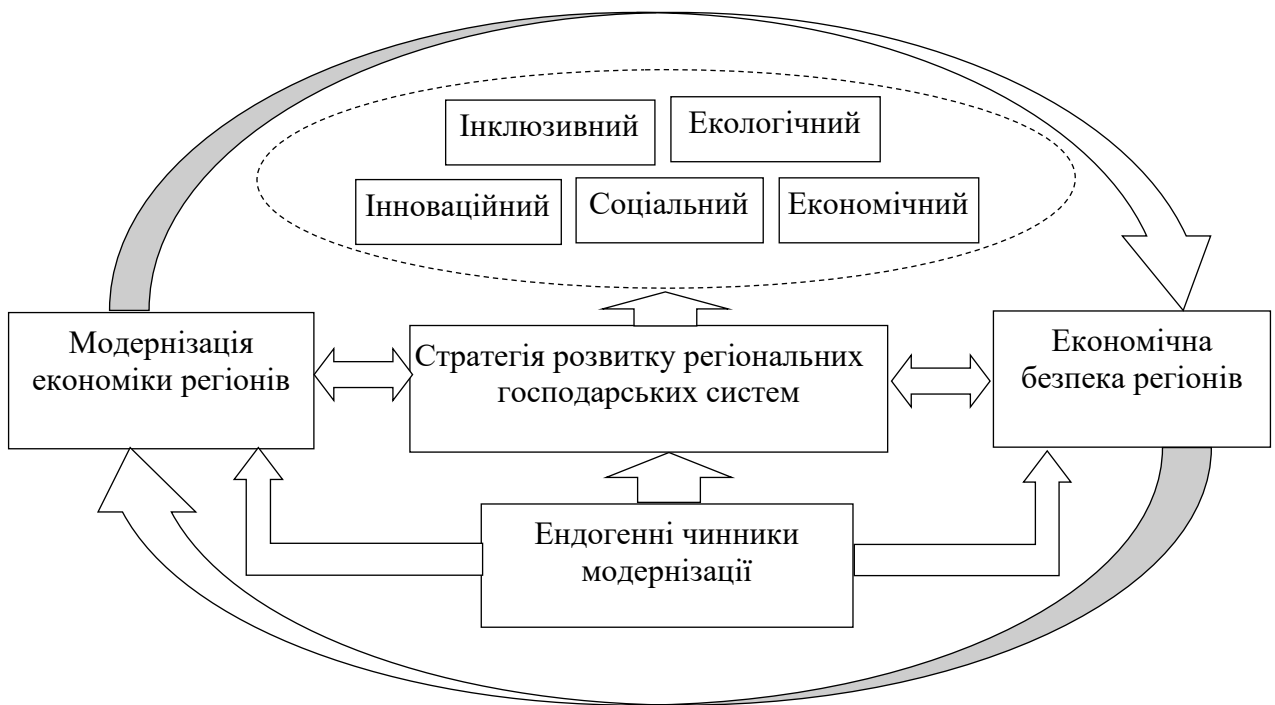

Рис. 2. Взаємозв'язок ендегенних чинників модернізації економіки регіонів та сталого розвитку

Джерело: побудовано автором.

Обґрунтовано, що економічна безпека регіону – це система комплексних заходів спрямованих на сталість регіонального розвитку з дотриманням засад інклюзивності відповідно до сучасних інтересів, які не суперечать інтересам країни та спрямовані на захист від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Доведено, що ендегенні чинники являють собою сукупність територіальних ресурсів, а також задіяння інституціональних можливостей у напрямках активізації їх виявлення через локалізацію економічної активності, гармонізацію соціогуманітарних відносин, охорону довкілля та раціональне природокористування, завдяки синхронізації загальнодержавних, регіональних і місцевих ініціатив та мінімізації ризиків загострення центрально-периферійних відносин і асиметрії просторового розвитку.

Дисертантом запропоновано методологію дослідження, що дає змогу розглядати процеси модернізації регіональних систем, всебічно та одночасно враховувати постійні динамічні зміни та еволюційно-суспільний характер функціонування систем різного рівня. У межах визначення методологічних засад дослідження активізації залучення ендегенних чинників до модернізації економіки регіонів у сучасних умовах доведено доцільність використання системного, ресурсно-функціонального та синергійного підходів, а також запропоновано методику оцінювання впливу ендегенних чинників на стан розвитку регіональної економіки, який після уточнено ієрархічності прийняття експертних оцінок методом ієрархій Т. Сааті передбачає наближення ймовірного значення, обраного для оцінювання часткового показника за використанням методу математичного сподівання, за формулою:

$$x_{ij}^t = \frac{x_{ijt}}{x_{icpjt}}, \quad (1)$$

$$x_{ij}^t = (x_{1it}, x_{2it} \dots x_{jit}), \quad (2)$$

де x_{ij}^t – нормоване значення j -го часткового показника сталого розвитку регіону $j = 1, \dots, 25$, що характеризує i -ий регіон ($i = 1, \dots, 25$);

x_{ijt} – натуральне значення j -го часткового показника;

x_{icpjt} – оцінка математичного сподівання j -го обраного для стандартизації часткового показника i -го регіону за період даного дослідження;

t – період дослідження, роки (2010-2018 рр.) ($t = 1, \dots, 9$).

Здійснення розрахунків з урахуванням коефіцієнтів впливу інтегральних індексів підсистем економічного розвитку регіонів за використанням методу множинної регресії проводиться за формулою:

$$Ik = \begin{bmatrix} x_{11} & x_{12} & \dots & x_{19} \\ x_{21} & x_{22} & \dots & x_{29} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ x_{61} & x_{62} & \dots & x_{69} \end{bmatrix} \quad (3)$$

де Ik – індикатор, що характеризує підсистему економічного розвитку регіонів k ($k = 1, \dots, 6$).

x_{js} – матриця стандартизованих оціночних показників за окреслений період ($t = 9$).

У другому розділі – «Емпірична діагностика стану продуктивних сил регіонів України у трансформаційних процесах» – проведено оцінювання впливу ендегенних чинників на стан розвитку регіональної економіки, досліджено параметричні характеристики стану економічної активності регіональних господарських систем і імпортозаміщення у їх складі, виокремлено критерії діагностики стану людського потенціалу як імперативу активізації функціонування регіонів України.

У процесі дисертаційного дослідження наведено оцінювання впливу ендогенних чинників на стан розвитку економіки регіонів, який включає такі послідовні етапи, як: по-перше, обґрунтування теоретичних засад методичного підходу; по-друге, встановлення показників оцінювання та їх групування за використанням методу експертних оцінок Т. Сааті; по-третє, проведення розрахунків інтегральних індикаторів та комплексних інтегральних індексів відповідно до їх встановлення; по-четверте, виокремлення найбільш впливових показників у групах та інтегральних індексів; по-п'яте, моделювання впливу показників та індексів на значення інтегральних індексів регіонів за використанням методу матричної гри.

Дисертантом розраховано інтегральні індикатори ендогенних чинників економічного, виробничого, наукового, людського та екологічного розвитку регіонів та комплексний інтегральний індекс (табл. 1). Групування регіонів за середньозваженим значенням засвідчило, що у 2018 р. загалом по Україні комплексний інтегральний індекс був у 1,4 раза вищий, ніж у 2010 р. (рис. 3).

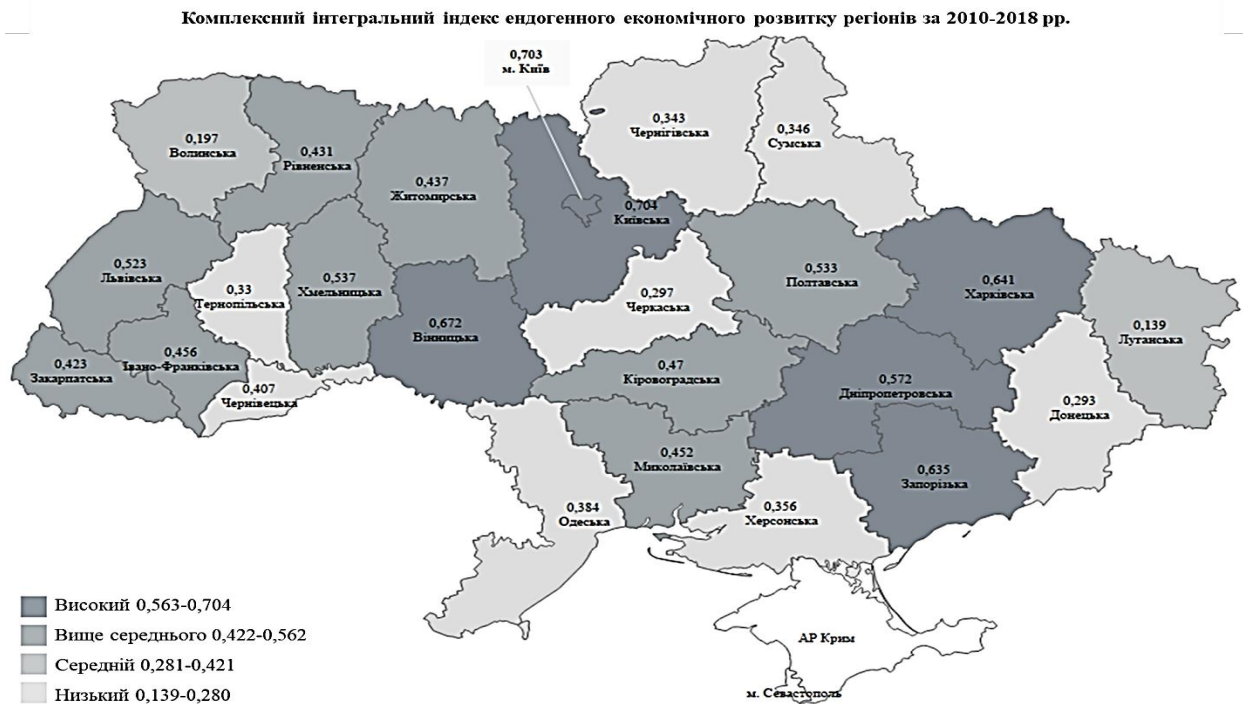

Рис. 3. Групування регіонів за середньозваженим значенням комплексного інтегрального індексу ендогенного розвитку за 2010-2018 рр.

Джерело: побудовано та згруповано на основі авторських розрахунків.

Розмежування регіонів України за цими критеріями засвідчило, що традиційно провідні позиції належать, крім столиці, Київській, Дніпропетровській, Запорізькій, Харківській, Вінницькій областям, вище середнього Житомирській, Закарпатській, Івано-Франківській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Полтавській, Рівненській та Хмельницькій областям, а аутсайдерами залишаються Луганська та Волинська області.

Ранжування регіонів за середнім розмежуванням інтегральних індикаторів підсистем та комплексного інтегрального індексу ендogenous розвитку регіонів

Регіон (область)	Інтегральний показник сталого розвитку													
	I_1 <i>ср.</i>	ранг	I_2 <i>ср.</i>	ранг	I_3 <i>ср.</i>	ранг	I_4 <i>ср.</i>	ранг	I_5 <i>ср.</i>	ранг	I_6 <i>ср.</i>	ранг	I_{eigr}	ранг
Вінницька	0,113	3	0,171	3	0,043	11	0,080	2	0,062	17	0,064	22	0,672	3
Волинська	0,033	24	0,088	19	0,026	23	0,033	23	0,105	4	0,030	25	0,197	24
Дніпропетровська	0,095	6	0,143	6	0,060	5	0,078	3	0,023	25	0,122	6	0,572	6
Донецька	0,058	19	0,035	25	0,032	20	0,059	9	0,047	23	0,144	3	0,293	23
Житомирська	0,074	12	0,090	18	0,042	13	0,038	21	0,070	14	0,094	13	0,437	13
Закарпатська	0,070	15	0,105	15	0,019	24	0,041	18	0,114	2	0,089	15	0,423	15
Запорізька	0,105	5	0,159	5	0,061	4	0,072	5	0,056	20	0,135	5	0,635	5
Івано-Франківська	0,076	11	0,113	12	0,054	6	0,047	16	0,093	6	0,098	11	0,456	11
Київська	0,118	1	0,178	2	0,049	9	0,048	15	0,067	16	0,151	1	0,704	1
Кіровоградська	0,078	10	0,118	10	0,041	14	0,040	19	0,069	15	0,100	10	0,470	10
Луганська	0,023	25	0,050	24	0,013	25	0,039	20	0,075	11	0,074	19	0,139	25
Львівська	0,086	9	0,130	9	0,064	3	0,062	7	0,087	8	0,111	9	0,523	9
Миколаївська	0,073	13	0,115	11	0,051	7	0,054	10	0,077	10	0,096	12	0,452	12
Одеська	0,063	17	0,103	16	0,050	8	0,065	6	0,074	12	0,081	17	0,384	17
Полтавська	0,088	8	0,133	8	0,034	19	0,053	11	0,049	22	0,113	8	0,533	8
Рівненська	0,071	14	0,108	14	0,031	21	0,027	24	0,111	3	0,091	14	0,431	14
Сумська	0,055	21	0,095	17	0,039	16	0,061	8	0,057	19	0,043	24	0,346	19
Тернопільська	0,050	22	0,085	20	0,036	17	0,034	22	0,088	7	0,070	21	0,330	21
Харківська	0,107	4	0,160	4	0,067	1	0,073	4	0,033	24	0,136	4	0,641	4
Херсонська	0,060	18	0,075	22	0,040	15	0,050	13	0,085	9	0,062	23	0,356	18
Хмельницька	0,090	7	0,135	7	0,044	10	0,016	25	0,072	13	0,115	7	0,537	7
Черкаська	0,049	23	0,073	23	0,043	12	0,051	12	0,058	18	0,077	18	0,297	22
Чернівецька	0,068	16	0,083	21	0,028	22	0,049	14	0,104	5	0,087	16	0,407	16
Чернігівська	0,057	20	0,110	13	0,035	18	0,043	17	0,054	21	0,072	20	0,343	20
м. Київ	0,116	2	0,187	1	0,066	2	0,081	1	0,116	1	0,149	2	0,703	2

Джерело: розраховано автором за удосконаленим методичним підходом.

Для виявлення найбільш впливових чинників на розвиток економіки регіонів було використано метод матричної гри, що забезпечує практичну обґрунтованість через лінійне наближення шляхом оптимізації вибору стратегії гри за коефіцієнтами впливу ендогенних факторів на інтегральний індекс для двох регіонів, близьких за критеріальними значеннями індексу. Апробація була проведена для Київської області (1-е місце за рейтингом значень комплексного інтегрального індексу ендогенного розвитку) і м. Києва (2-е місце за рейтингом) та для Чернігівської (20-е місце) та Сумської (19-е місце) областей.

Матриця відповідно до впливу підсистем та визначених у них найбільш впливових показників має вигляд:

$$r_{99} := \begin{pmatrix} 0 & \frac{kx3v}{kx11v} & \frac{kx19v}{kx11v} & \frac{kx18v}{kx11v} & \frac{kx25v}{kx11v} & \frac{kx12v}{kx11v} \\ \frac{kx11v}{kx3v} & 0 & \frac{kx19v}{kx3v} & \frac{kx18v}{kx3v} & \frac{kx25v}{kx3v} & \frac{kx12v}{kx3v} \\ \frac{kx11v}{kx19v} & \frac{kx3v}{kx19v} & 0 & \frac{kx18v}{kx19v} & \frac{kx25v}{kx19v} & \frac{kx12v}{kx19v} \\ \frac{kx11v}{kx18v} & \frac{kx3v}{kx18v} & \frac{kx19v}{kx18v} & 0 & \frac{kx25v}{kx18v} & \frac{kx12v}{kx18v} \\ \frac{kx11v}{kx25v} & \frac{kx3v}{kx25v} & \frac{kx19v}{kx25v} & \frac{kx18v}{kx25v} & 0 & \frac{kx12v}{kx25v} \\ \frac{kx11v}{kx12v} & \frac{kx3v}{kx12v} & \frac{kx19v}{kx12v} & \frac{kx18v}{kx12v} & \frac{kx25v}{kx12v} & 0 \end{pmatrix} \quad (4)$$

Обґрунтовано, що імперативом активізації функціонування внутрішнього ринку виступає імпортозаміщення, що базується на концепції не тільки максимального задіяння наявних ресурсів для задоволення потреб регіонального та національного ринку загалом.

У третьому розділі – «Модернізаційні імперативи розвитку на засадах сталості через використання ендогенних чинників в умовах інституціональних змін» – окреслено напрями спрямування внутрішніх інформаційно-інвестиційних ресурсів регіону в розвиток продуктивних сил на засадах сталості; розроблено мотиваційну стратегію прискореного становлення новітніх форм територіальної організації регіональної економіки для забезпечення її конкурентоспроможності в умовах євроінтеграційного вибору; обґрунтовано становлення моделі економічної безпеки в системі сталого ендогенного зростання регіонів України.

Дисертантом виокремлено критерії модернізації економіки регіонів, до яких, на його думку, слід віднести: стратегування визначеності процесів економічного розвитку; перманентність залучення інвестиційних ресурсів у інноваційний розвиток; багатополарність орієнтації на інтереси суб'єктів регіональної економіки; цифрова трансформація; циклічність розвитку економіки регіонів; конвергенція стратегічних інтересів учасників суб'єктно-об'єктних відносин. Відповідно до цих критеріїв модернізації економіки регіонів обґрунтовано стратегічні заходи щодо активізації інноваційної діяльності та державно-приватного партнерства в регіонах (рис. 4).

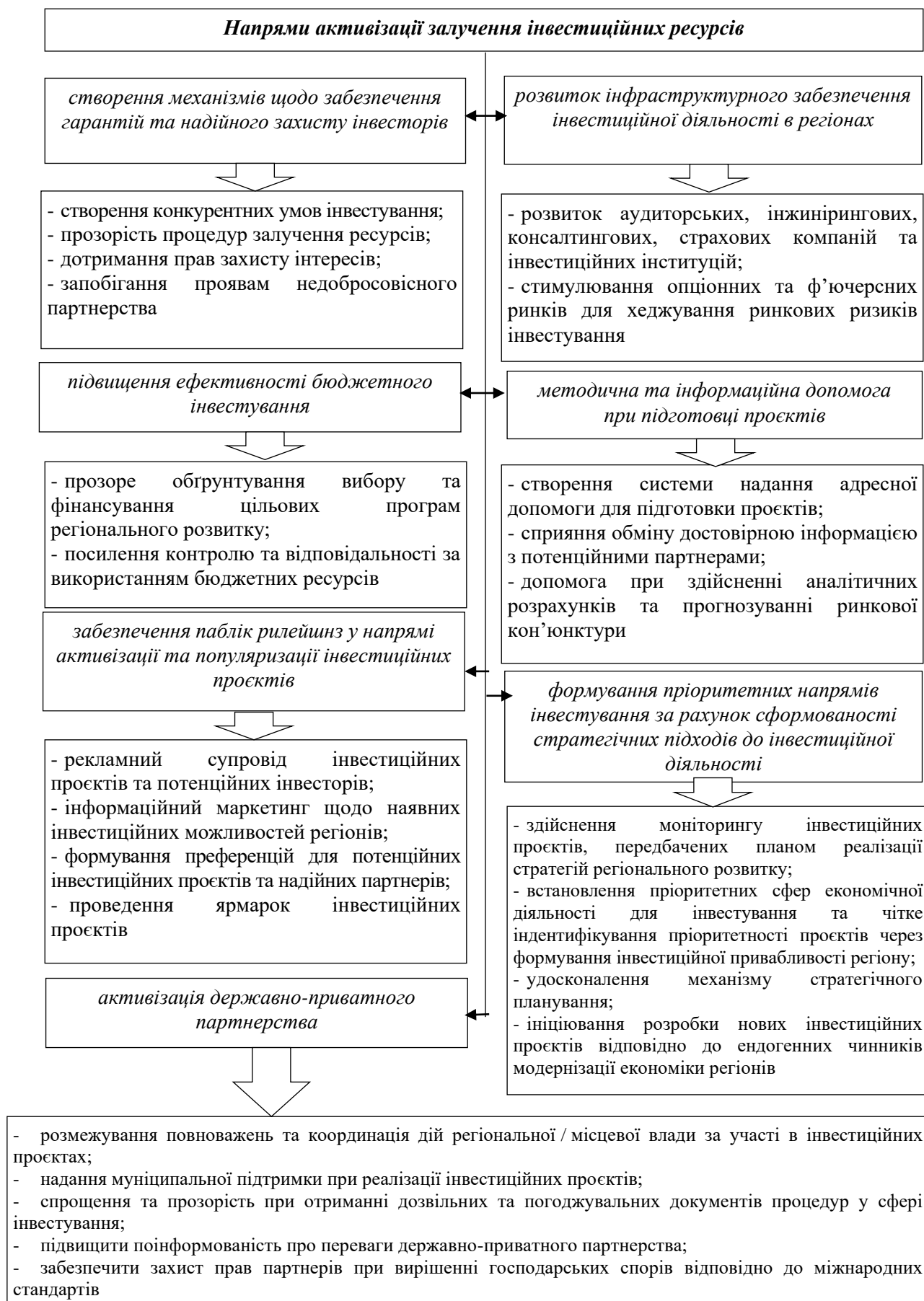

Рис. 4. Напрями активізації залучення інвестиційних ресурсів як ендегенного чинника модернізації економіки регіонів

Джерело: розроблено автором.

Обґрунтування доцільності стратегування визначеності процесів регіонального розвитку передбачає гнучкість у реагуванні на коливання ринкової кон'юнктури внаслідок сукупної близькості господарюючих суб'єктів, синхронізації управлінських дій з боку центральних, регіональних і місцевих ініціатив у напрямі досягнення просторової смартспеціалізації; щільність логістичного забезпечення виробництва; об'єднання інноваційної інфраструктури, у тому числі навколо кластерів та індустріальних парків для створення нових робочих місць. Дисертантом запропоновано мотиваційну стратегію прискореного становлення новітніх форм територіальної організації регіональної економіки (рис. 5).

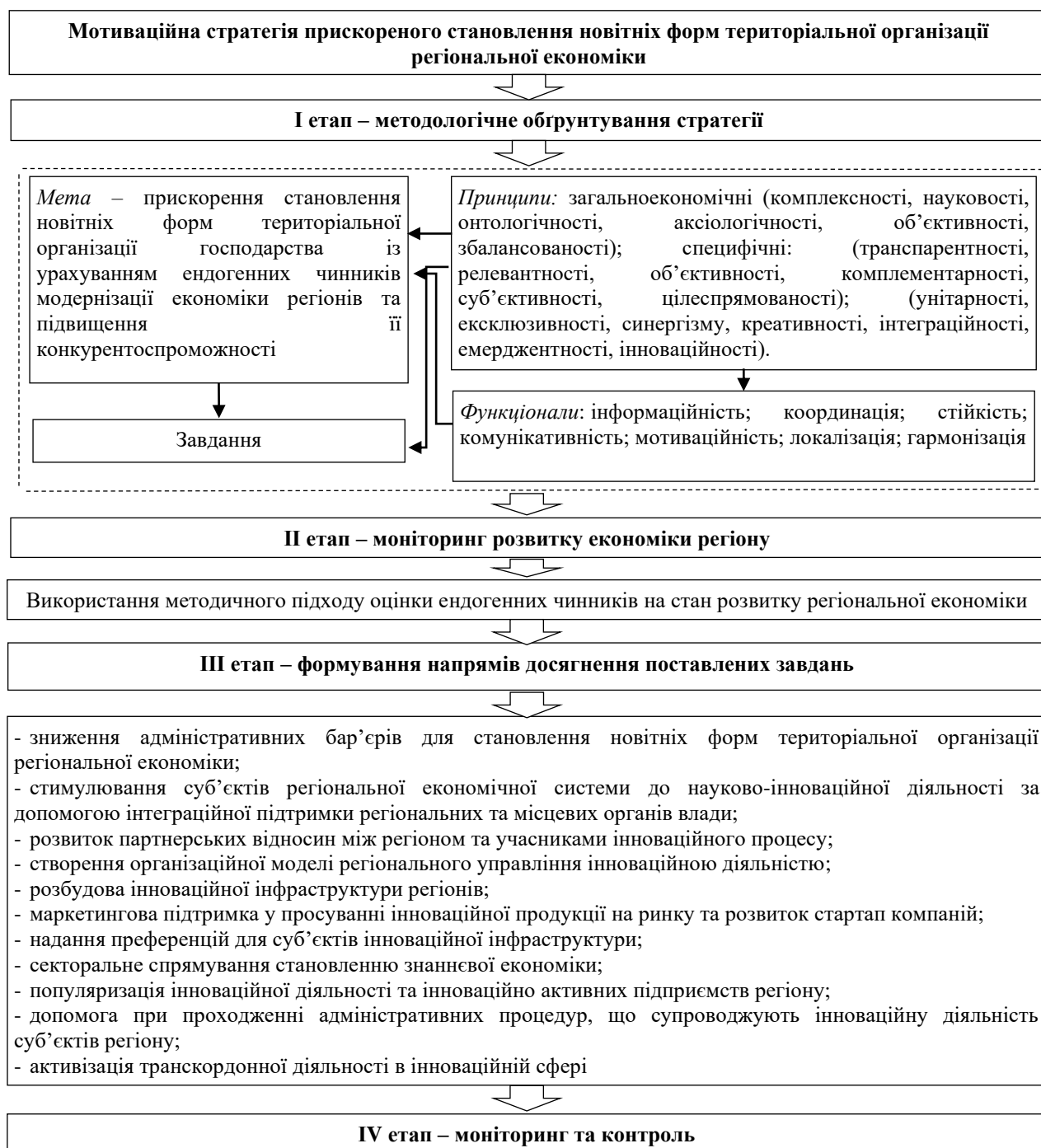

Рис. 5. Етапи мотиваційної стратегії прискореного становлення новітніх форм територіальної організації регіональної економіки

Джерело: розроблено та побудовано автором.

Доведена доцільність розвитку логістичних платформ для модернізації економіки регіонів, що забезпечує просторово-часову оптимізацію товарного руху в регіоні, оскільки передбачає пошук оптимальних рішень у забезпеченні потреб внутрішнього ринку в товарах і продукції регіональних товаровиробників.

Обґрунтована доцільність інформаційної трансформації, що ґрунтується на розвитку інформаційної інфраструктури. Визначено, що одним із ендегенних чинників модернізації економіки регіонів виступає малий бізнес, що чинить позитивний вплив на соціальну, економічну та екологічну складові регіонального розвитку.

У межах мотиваційної стратегії розроблено заходи щодо розвитку інноваційної інфраструктури, а саме: інноваційних бізнес-інкубаторів, бізнес-центрів, консультаційних регіональних інноваційних центрів, венчурних фондів, технопарків, індустріальних парків тощо, що сприятиме модернізації економіки регіонів за рахунок активізації ендегенних чинників.

Для прогнозування економічного розвитку регіонів під впливом активізації дії ендегенних чинників регіонів було запропоновано використання методу згладжування даних за Гауссом. Перевагою використання методу ковзних середніх за Гауссом є те, що він має високу точність знаходження найбільш ймовірного значення середньої величини та зручний у поточному використанні прогнозу за вбудованою на *MathCad-15* програмою розрахунків.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано шляхи вирішення науково-прикладного завдання щодо активізації задіяння ендегенних чинників модернізації економіки регіонів в сучасних умовах інституціональних змін. Висновки та результати, одержані в процесі дослідження, можуть бути зведені до наступного:

1. На основі генези наукової думки теорії розвитку продуктивних сил та впливу на ці процеси активізації ендегенних чинників модернізації економіки регіонів поглиблено понятійно-категоріальний апарат теорії регіональної економіки шляхом уточнення сутності таких понять, як «модернізація економіки регіонів», що являє собою багатовимірне явище, який охоплює всі просторові сфери суспільного розвитку; «ендегенні чинники» – як сукупність територіальних ресурсів, а також можливість їх нарощення, активізації, виявлення та спрямування на підвищення ефективності модернізації економіки регіонів у напрямі розвитку економіки регіонів; «економічна безпека регіону» – як система комплексних організаційно-економічних заходів, спрямованих на сталість регіонального розвитку з дотриманням інклюзивності та не суперечать інтересам країни та захищені від внутрішніх та зовнішніх загроз.

2. Обґрунтовано концептуальні положення модернізації економіки регіонів, що ґрунтуються на системі принципів, яка являє собою сукупність загальноекономічних принципів (комплексності, науковості, онтологічності, аксіологічності, об'єктивності та збалансованості), що спрямовані на виділення та узгодження загальноекономічних процесів, явищ та специфічних принципів: по-перше, щодо модернізації економіки регіонів (транспарентності, релевантності, об'єктивності, комплементарності, суб'єктивності, цілеспрямованості); по-друге, принципів

активізації залучення ендогенних чинників регіонального розвитку (унітарності, ексклюзивності, синергізму, креативності, інтеграційності, емерджентності, інноваційності). Система принципів модернізації економіки регіонів спрямована на відображення об'єктивних закономірностей розвитку економіки регіонів та активізацію задіяння ендогенних чинників модернізації економіки регіонів у сучасних умовах.

3. Визначено завдання модернізації економіки регіонів по відношенню до інноваційного, соціального, економічного, інклюзивного, екологічного розвитку економіки регіонів та ендогенних ресурсів регіонів з урахуванням окреслення мети модернізації економіки регіонів. Доведено, що здійснення модернізації економіки регіонів завдяки спрямуванню зусиль на активізацію ендогенних чинників повинно відбуватися гармонізовано з парадигмою інклюзивності та забезпечення економічної безпеки регіонів.

4. Сформульовано критерії модернізації економіки регіонів із урахуванням обґрунтування системного, ресурсно-функціонального та синергійного підходів із урахуванням фактору невизначеності економічного розвитку; перманентності дій у напрямі залучення інвестиційних ресурсів у інноваційний розвиток; багатополярності при дотриманні інтересів суб'єктів регіонів; цифрової трансформації в контексті формування знаннєвої економіки, циклічності розвитку економіки регіонів; доцільності імплементації та композиції стратегічних інтересів, що сприятиме активізації інноваційної діяльності як одного з найвагоміших ендогенних чинників модернізації економіки регіонів у сучасних умовах.

5. Запропоновано методичний підхід щодо оцінювання розвитку економіки регіонів, який включає такі послідовні етапи, як: обґрунтування теоретичних засад методичного підходу; використання системи показників оцінювання та їх групування за використанням методу експертних оцінок Т. Сааті; проведення розрахунків інтегральних індикаторів та комплексних інтегральних індексів; виокремлення найбільш впливових показників у групах та інтегральних індексів; моделювання впливу значень інтегральних індексів за використанням методу матричної гри. Апробація запропонованого методичного підходу засвідчила, що найбільше середнє значення комплексного інтегрального індексу за 2010-2018 рр. має Київська область (0,704), найменше – Луганська область (0,139), диференціація між ними становить 5 разів. Жодний із регіонів за 2010-2018 рр. не мав постійної позитивної динаміки за значенням комплексного інтегрального індексу ендогенного економічного розвитку регіонів.

6. Обґрунтовано та апробовано використання моделі матричної гри для визначення впливу найбільш впливових ендогенних чинників на економічний розвиток регіонів шляхом оптимізації вибору стратегії гри за коефіцієнтами впливу ендогенних чинників на комплексний інтегральний індекс для двох регіонів, близьких за рівнем значення комплексного інтегрального ендогенного індексу. За використанням матричної гри зі значеннями коефіцієнтів впливу лінійно незалежних найбільш впливових показників було визначено найкращу стратегію для: Київської та Чернігівської областей – збільшення показника кількості інноваційно активних підприємств у промисловості, м. Києва – збільшення прямих інвестицій (акціонерний капітал) на одну особу населення; Сумської області – збільшення кількості зайнятих економічною діяльністю.

7. Розроблено пріоритетні напрями активізації використання ендogenous чинників модернізації економіки регіонів, які базуються на стратегуванні процесів модернізації економіки регіонів на інноваційній основі. Вони передбачають координацію дій центральних, регіональних органів влади та місцевого самоврядування в напрямі мотиваційної підтримки всіх суб'єктів державотворення у використанні інноваційного потенціалу; нарощування інтелектуальних ресурсів та їх спрямування на розробку й реалізацію векторів смартспеціалізації, а також для переходу на вищі технологічні рівні виробництва за рахунок формування інноваційної інфраструктури.

8. Виокремлено засади забезпечення економічної безпеки регіонів за використанням комплексного багатоцільового підходу з боку регіональних та місцевих органів влади для максимального залучення ендogenous ресурсів, забезпечення стійкості економіки регіонів, їх фінансової самодостатності та інклюзивного розвитку. Це передбачає багатоцільовий підхід з боку регіональних та місцевих органів влади щодо: імпортозаміщення та переходу до експортноорієнтованої стратегії; активізації залучення інвестиційних ресурсів, зокрема за рахунок державно-приватного партнерства.

9. Доведено доцільність прогнозування економічного розвитку регіонів під впливом активізації дії ендogenous чинників регіонів з використанням методу згладжування даних Гаусса, що дає високу точність знаходження найбільш ймовірного значення величини середнього та можливість прогнозування змодельованого комплексного інтегрального індексу за методичним підходом оцінювання впливу ендogenous чинників на стан економічного розвитку. Проведене прогнозування комплексного інтегрального індексу розвитку економіки до 2030 р. для м. Києва, Київської, Чернігівської та Сумської областей дає можливість зазначити, що прогнозовані індекси мають прогнозовану циклічну динаміку.

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз

1. Ханін С. Г. Сучасні проблеми забезпечення економічної стійкості національної економіки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2015. Вип. 5. С. 230-233. – 0,5 друк. арк. (Міжнародна індексація: Index Copernicus).

2. Ханін С. Г. Інноваційне підґрунтя економічної стійкості. *Інфраструктура ринку*. 2016. Вип. 2. С. 412-416. – 0,5 друк. арк. (Міжнародна індексація: Index Copernicus).

3. Ханін С. Г. Малий бізнес як ендogenous чинник модернізації економіки регіонів в умовах сталого розвитку. *Бізнес-навігатор. Науково-виробничий журнал*. 2017. Вип. 2 (41). С. 133-136. – 0,5 друк. арк. (Міжнародна індексація: Index Copernicus).

4. Ханін С. Г. Значення економічної стійкості підприємства в забезпеченні його конкурентоспроможності. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 16. С. 212-215. – 0,5 друк. арк. (Міжнародна індексація: Index Copernicus).

5. Худолей В. Ю., **Ханін С. Г.** Завдання модернізації економіки регіонів в сучасних умовах. *Вісник Одеського національного університету. Серія Економіка*. 2018. Т. 23. Вип. 3 (68). С. 183-186. – 0,5/0,25 друк. арк. (особистий внесок: визначено основні принципи структурної модернізації економіки регіонів, виокремлення та обґрунтування завдання модернізації економіки регіонів в сучасних умовах). (Міжнародна індексація: Google Scholar, Index Copernicus).

6. Ханін С. Г. Людський потенціал як ендогенний чинник забезпечення економічного зростання регіонів. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 27. Ч. 1. С. 184-186. – 0,5 друк. арк. (Міжнародна індексація: Index Copernicus).

7. Тульчинський Р. В., **Ханін С. Г.** Заходи щодо розвитку людського потенціалу як ендогенного чинника модернізації економіки регіонів. *Ефективна економіка*. 2018. Вип. 9. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/9_2018/13.pdf – 0,4/0,2 друк. арк. (особистий внесок: визначено регіональні особливості використання людського потенціалу в сучасних умовах, з'ясовано сутність понять «людський потенціал», «трудова потенціал», «людський капітал» та їх взаємозв'язок). (Міжнародна індексація: Index Copernicus, Google Scholar).

8. Худолей В. Ю., Тульчинський Р. В., **Ханін С. Г.** Особливості визначення стану регіонального людського потенціалу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 23. Ч. 2. С. 160-163. – 0,5/0,16 друк. арк. (особистий внесок: проведено аналіз окремих складових людського потенціалу та його впливу на розвиток економіки регіонів). (Міжнародна індексація: Index Copernicus).

9. Ханін С. Г. Теорії модернізації продуктивних сил регіонів за рахунок активізації використання ендогенних факторів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. Вип. 5-6. С. 72-75. – 0,5 друк. арк. (Міжнародна індексація: SIS, Google Scholar, Index Copernicus).

10. Тульчинський Р. В., **Ханін С. Г.** Методичне забезпечення оцінки економічної безпеки регіону в сучасних умовах. *Агросвіт*. 2020. Вип. 8. С. 30-34. – 0,5/0,25 друк. арк. (особистий внесок: запропоновано методичний підхід щодо оцінювання економічної безпеки регіонів в умовах модернізації економіки регіонів). (Міжнародна індексація: SIS, Google Scholar, Index Copernicus).

11. Ханін С. Г. Проблеми економічного розвитку регіонів, що зумовлюють необхідність модернізації регіональної економіки. *Економіка та держава*. 2020. Вип. 4. С. 232-235. – 0,5 друк. арк. (Міжнародна індексація: SIS, Google Scholar, Index Copernicus).

Статті в наукових фахових виданнях України

12. Тульчинська С. О., Перепелюкова О. В., **Ханін С. Г.** Стратегічне забезпечення регіонального просторового розвитку в сучасних умовах. *Моделювання регіональної економіки*: зб. наук. пр. 2019. Вип. 2 (34). С. 41–49. – 0,5/0,16 друк. арк. (особистий внесок: розроблено основні етапи стратегічного забезпечення регіонального просторового розвитку регіонів, які включають заходи щодо збалансування соціально-економічного розвитку територій).

Статті в виданнях інших держав

13. Khanin S. Modern concepts of regional economic development by endogenous factors. *Stredoevropsky vesnik pro vedu a vyzkum*. 2020. NR 2 (63). P. 28-33.
14. Khanin S. The stimulus, which cause the modernization of the regional economy in modern conditions. *News of science and education*. 2020. NR 5 (72). P. 22-27.
15. Khanin S. Assessment of the economic situation in the regions of Ukraine. *Nauka i studia*. 2020. NR 4 (206). P. 29-35.

Матеріали науково-практичних конференцій

16. Ханін С. Г. Розвиток конкурентних відносин в регіональній економіці. *Сучасні проблеми економіки: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції* (15 жовтня 2015 р., м. Київ). Київ, 2015. С. 76-77. – 0,15 друк. арк.
17. Ханін С. Г. Роль малого бізнесу у забезпеченні сталого розвитку регіональної економіки в сучасних умовах. *Сучасні проблеми економіки: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції* (17 жовтня 2016 р., м. Київ). Київ, 2016. С. 106-107. – 0,15 друк. арк.
18. Ханін С. Г. Роль малого бізнесу у розвитку регіональної економіки. *Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки: матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції* (16 листопада 2016 р., м. Київ). Київ, 2016. С. 236. – 0,04 друк. арк.
19. Ханін С. Г. Пріоритетні напрями модернізації економіки регіонів. *Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами: матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції* (17 лютого 2017 р., м. Київ). Київ, 2017. С. 57. – 0,08 друк. арк.
20. Ханін С. Г. Причини, що зумовлюють модернізацію економіки регіонів в сучасних умовах. *Проблеми розвитку потенціалу підприємства в глобальних економічних умовах: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції* (23 травня 2017 р., м. Київ). Київ, 2017. С. 128-129. – 0,15 друк. арк.
21. Ханін С. Г. Сутність поняття «людський потенціал регіону». *Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції* (22 листопада 2017 р., м. Київ). Київ, 2017. С. 173. – 0,04 друк. арк.
22. Ханін С. Г. Спрямування здійснення модернізації економіки регіонів в сучасних умовах. *Сучасні проблеми глобальних процесів у світовій економіці: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (12 листопада 2018 р., м. Київ). Київ, 2018. С. 240-241. – 0,15 друк. арк.
23. Ханін С. Г. Світовий досвід модернізації економіки регіонів. *Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки: матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції* (21 листопада 2018 р., м. Київ). Київ, 2018. С. 149. – 0,04 друк. арк.
24. Ханін С. Г. Використання та інтенсифікація наявних ендогенних ресурсів як основа розвитку регіонів. *Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції* (21 травня 2019 р., м. Київ). Київ, 2019. Т. 2. С. 59-60. – 0,08 друк. арк.

25. Ханін С. Г. Використання ендогенних чинників модернізації продуктивних сил регіонів. *Розвиток підприємництва як фактор росту національної економіки* : матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної конференції (27 листопада 2019 р., м. Київ). Київ, 2019. С. 129. – 0,04 друк. арк.

26. Ханін С. Г. Інтенсифікація ендогенних ресурсів регіонів України в умовах інтеграційних процесів. *Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів та права* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (26 березня 2020 р., м. Полтава). Полтава, 2020. С. 52-53. – 0,125 друк. арк.

27. Ханін С. Г. Модернізація економіки регіонів в контексті теорії нового регіоналізму. *Сучасні наукові погляди на модернізацію, інноваційні технології та фінансові процеси* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (28 березня 2020 р., м. Київ). Київ, 2020. С. 52-53. – 0,15 друк. арк.

28. Khanin S. The factors to contribute the asymmetric development of the regions of Ukraine. *Modern approaches to the introduction of science into practice*. X International scientific and practical conference, 30-31 March 2020, San Francisco, USA, 2020. С. 212-213. – 0,125 друк. арк.

29. Ханін С. Г. Загальні проблеми розвитку регіонів, що обумовлюють необхідність модернізації економіки регіонів в сучасних умовах. *Теоретичні та практичні аспекти антикризового регулювання економіки* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (11 квітня 2020 р., м. Одеса). Одеса, 2020. С. 39-40. – 0,08 друк. арк.

АНОТАЦІЯ

Ханін С. Г. Ендогенні чинники модернізації економіки регіонів України в сучасних умовах. – Кваліфікаційна наукова робота на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка (галузь знань – економічні науки). – Національний університет «Чернігівська політехніка» МОН України, Чернігів, 2020.

Дисертація присвячена поглибленню теоретичних положень та розробленню теоретико-методичних та прикладних засад активізації задіяння ендогенних чинників модернізації економіки регіонів у сучасних умовах.

Отримав подальший розвиток понятійно-категоріальний апарат теорії розвитку продуктивних сил і регіональної економіки шляхом уточнення сутності таких понять: «модернізація економіки регіонів», «ендогенні чинники», «економічна безпека регіону». Запропоновано концептуальні положення модернізації економіки регіонів, що ґрунтуються на системі загальноекономічних та специфічних принципів та виокремлено завдання модернізації економіки регіонів. Сформульовано критерії модернізації економіки регіонів. Запропоновано методичний підхід оцінювання економічного розвитку економіки регіонів, а також визначення впливу найбільш впливових ендогенних чинників на економічний розвиток регіонів шляхом використанням методу матричної гри. Доведено доцільність прогнозування економічного розвитку регіонів під впливом активізації дії ендогенних чинників регіонів за використанням методу згладжування даних Гаусса. Розроблено стратегічні напрями активізації ендогенних чинників

модернізації економіки регіонів, які базуються на стратегічній пріоритетності модернізації економіки регіонів на інноваційній основі. Виокремлено засади забезпечення економічної безпеки регіонів, що передбачають багатоцільовий підхід з боку регіональних та місцевих органів влади щодо: імпортозаміщення, активізації залучення інвестиційних ресурсів; активізації інноваційної діяльності та розвитку інноваційної інфраструктури; розвитку логістичних платформ; стимулювання та підтримки малого бізнесу; інформаційної трансформації.

Ключові слова: модернізація, модернізація економіки регіонів, ендогенні чинники, модернізаційна стратегія, економічна безпека регіональних господарських систем, розвиток регіональної економіки, продуктивні сили регіонів, сталий розвиток.

ABSTRACT

Khanin S. Endogenous factors of modernization of the economy of the regions of Ukraine in modern conditions – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The thesis for the candidate of economic sciences` degree, specialty 08.00.05 – the development of productive forces and regional economy (industry knowledge – economic sciences). – Chernihiv Polytechnic National University, MES of Ukraine, Chernihiv, 2020.

The work was performed at the PHEI “Academician Yuri Bugay International scientific and technical university”.

The dissertation is devoted to deepening of theoretical positions and development of theoretical-methodical and applied bases of activization of involvement of regional economy`s modernization endogenous factors in the modern conditions.

The conceptual and categorical apparatus of the development of productive forces and regional economy theory was further developed by clarifying the essence of such concepts: “regional economy`s modernization”, “endogenous factors”, “economic security of the region”.

The conceptual provisions of regional economy`s modernization are proposed, based on a system of principles, which is a set of general economic principles aimed at identifying and harmonizing general economic processes of phenomena and specific principles: modernization of regional economy`s and principles of activating endogenous factors in regional development. The tasks of regional economy`s modernization in relation to: innovative, social, economic, inclusive, ecological development of the economy of the regions and endogenous resources of the regions, taking into account the purpose of regional economy`s modernization. The criteria of regional economy`s modernization are formulated taking into account the substantiation of the system, resource-functional and synergetic approaches to the modernization of the regions.

The methodical approach of economy`s regions economic development estimation is offered and its approbation is done which includes such successive stages, as is carried out: substantiation of theoretical bases of the methodical approach; establishing a system of evaluation indicators and their grouping using the method of expert evaluations T. Saati; calculation of integrated indicators and complex integrated indices; identification of the most influential indicators in groups and integrated indices; modeling the influence of indicators and indices on the values of integrated indices of regions using the method of

matrix game to determine the impact of the most influential endogenous factors on the regional economic development by optimizing the choice of game strategy by the coefficients of influence of endogenous factors on the complex integrated index for two regions close to the value of the complex integrated endogenous index.

The expediency of forecasting regional economic development under the influence of intensification of regional endogenous factors using Gauss` data smoothing method is proved.

Strategic directions to activation of regional economy`s modernization endogenous factors are developed, which are based on strategic priority of regional economy modernization on innovative basis, correspondence to tendencies of globalization processes, integrity, orientation on endogenous resources, expediency and priority.

The principles of ensuring the economic security of regions using a comprehensive multi-purpose approach by regional and local authorities to maximize endogenous resources ensure the sustainability of economic growth of regions, their financial self-sufficiency and inclusive development. It also provide for a multi-purpose approach by regional and local authorities to: import substitution, based on the concept of maximum use of endogenous resources and production of import-substituting products focused on the domestic market, and the transition to export-oriented policies of the regions; intensification of attraction of investment resources for regional economy`s modernization, including through public-private partnership; intensification of innovation activity and development of innovation infrastructure (innovation business incubators, innovation regional funds, consulting regional innovation centers, venture funds, technology parks, industrial parks); development of logistics platforms to ensure spatial and temporal optimization of trade in the region; stimulation and support of small business; information transformation based on the development of the information sphere and its infrastructure. This will provide a synergistic effect to ensure the introduction of an innovative basis for regional economy`s modernization.

Key words: modernization, modernization of regional economy, endogenous factors, modernization strategy, economic security of regional economic systems, development of regional economy, productive forces of regions, sustainable development.

АННОТАЦИЯ

Ханин С. Г. Эндогенные факторы модернизации экономики регионов Украины в современных условиях. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 – развитие производительных сил и региональная экономика (область знаний - экономические науки). – Национальный университет «Черниговская политехника» МОН Украины, Чернигов, 2020.

Диссертация посвящена углублению теоретических положений и разработке теоретико-методических и прикладных основ активизации задействования эндогенных факторов модернизации экономики регионов в современных условиях.

Получил дальнейшее развитие понятийно-категориальный аппарат теории развития производительных сил и региональной экономики путем уточнения

сущности таких понятий: «модернизация экономики регионов», «эндогенные факторы», «экономическая безопасность региона».

Предложены концептуальные положения модернизации экономики регионов, основанные на системе общеэкономических и специфических принципов, и выделены задачи модернизации экономики регионов. Сформулированы критерии модернизации экономики регионов. Предложен методический подход оценки экономического развития экономики регионов, а также определение влияния наиболее влиятельных эндогенных факторов на экономическое развитие регионов путем использования метода матричной игры. Доказана целесообразность прогнозирования экономического развития регионов под влиянием активизации действия эндогенных факторов регионов с использованием метода сглаживания данных Гауса. Разработаны стратегические направления активизации эндогенных факторов модернизации экономики регионов, которые базируются на стратегической приоритетности модернизации экономики регионов на инновационной основе. Выделены принципы обеспечения экономической безопасности регионов, предусматривающие многоцелевой подход со стороны региональных и местных органов власти по: импортозамещению, активизации привлечения инвестиционных ресурсов; активизации инновационной деятельности и развитию инновационной инфраструктуры; развитию логистических платформ; стимулированию и поддержке малого бизнеса; информационной трансформации.

Ключевые слова: модернизация, модернизация экономики регионов, эндогенные факторы, модернизационная стратегия, экономическая безопасность региональных хозяйственных систем, развитие региональной экономики, производительные силы регионов, устойчивое развитие.

Підписано до друку 14.09.2020 р. Формат 60x90^{1/16}
Папір офсетний. Друк різнографія. Ум. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 пр. Зам. № 1720/09
Суб'єкт видавничої діяльності занесено до держаного реєстру №6220049 13.10.2008,
ПРІНТЦЕНТР, м. Київ, вул. Політехнічна,